

به نام خداوند جان و خرد

کتاب شناسی منابع تاریخ علوم پزشکی

www.ketab.ir

محمدرضا رجب نژاد
سمیرا نصیری صدقیانی

سرشناسه	: رجب‌نژاد، محمدرضا، ۱۳۴۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: کتاب‌شناسی منابع تاریخ علوم پزشکی / محمدرضا رجب‌نژاد، سمیرا نصیری صدقیانی.
مشخصات نشر	: تهران: ایرانیان طب، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۴ص.: جدول.
شابک	: 978-622-6175-68-5
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: پزشکی -- کتابشناسی Medicine -- Bibliography
موضوع	: پزشکی -- تاریخ Medicine -- History
شناسه افزوده	: نصیری صدقیانی، سمیرا
رده بندی کنگره	: Z۶۶۵۸
رده بندی دیویی	: ۰۱۶/۶۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۵۲۴۴۲۹
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیپا

کتاب شناسی منابع تاریخ علوم پزشکی

محمدرضا رجب نژاد، سمیرا نصیری صدقیانی

ناشر: ایرانیان طب

شمارگان: ۵۰۰ جلد

ویراستار: محمدرضا رجب نژاد

نوبت چاپ: اول / ۱۴۰۰

بها: ۱۲۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۱۷۵-۶۸-۵

تلفن: ۰۲۱۸۸۹۹۶۳۵۷۶۶۴۸۹۴۱۰

www.iranianteb.com

iraniantebcom

این کتاب مشمول قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان است. کپی برداری از کتاب به هر روش اعم از فتوکپی، ریسوگرافی، تهیه فایل‌های PDF، لوح فشرده، عکس برداری، بازنویسی در وبلاگ‌ها، سایت‌ها، شبکه‌های اجتماعی، مجله‌ها و کتاب، بدون اجازه کتبی از ناشر مجاز نیست

و موجب پیگرد قانونی می‌شود.

فهرست

۷	مقدمه.....
۸	پیش گفتار.....
۱۴	برخی پژوهش های صورت گرفته.....
۱۷	فصل اول: بررسی منابع تاریخی در موضوع تاریخ علوم پزشکی.....
۱۸	طبقات الاطباء والحکماء ۳۷۷ ق- این جلد.....
۲۱	دعوة الاطباء، ۴۵۵ ق- ابن بطلان.....
۲۳	إخبار العلماء بأخبار الحکماء (تاریخ الحکماء)، ۶۴۷ ق- ابن القفطی.....
۲۶	عیون الانباء فی طبقات الاطباء، ۶۴۰ ق- ابن ابی اصیبعه.....
۳۰	نزهه الارواح و روضه الافراح (تاریخ الحکماء) ترجمه ۹۸۱ ش محمود شهرزوری.....
۳۱	مجمع النفائس و حجلة العرائس، ۱۰۳۲ ق. سالک الدین محمد حموی.....
۳۵	مطرح الانظار فی تراجم اطباء الاعصار و فلاسفة الامصار، ۱۲۲۴ ق- فیلسوف الدوله تبریزی.....
۳۷	أذکباء الأطباء ۱۳۷۰ ش- محمدرضا حکیمی.....
۳۹	تاریخ بیمارستانها در اسلام، ۱۳۵۷ ق- احمد عیسی بک.....
۴۳	تاریخ پزشکی، داروسازی، دندانپزشکی و دامپزشکی- ژان ژاک پوله، مارسل مارتینی، شارل سورنیا.....
۵۳	فصل دوم: تاریخ علوم پزشکی در منابع تاریخ علم و تاریخ عمومی.....
۵۶	الفهرست فی اخبار العلماء المصنفین من القدماء والمحدثین واسماء ما صنفوه من الكتب، ۳۷۷ ق- ابن الندیم.....
۵۸	صوان الحکمة و ثلاث رسائل فی الأجرام و المحرك الأول و الکمال- ابوسلیمان منطقی سجستانی، ۳۰۰ ق.....
۶۰	مفاتیح العلوم، ۳۷۰ ه- خوارزمی.....
۶۲	تاریخ یعقوبی، قرن ۳ ق- ابن واضح یعقوبی.....
۶۳	تاریخ الرسل و الملوك یا تاریخ الامم و الملوك (تاریخ طبری)، ۴ ق- طبری.....
۶۵	مروج الذهب، ۴ ق- علی بن حسین مسعودی.....
۶۸	التعریف بطبقات الأمم، ۵ ق- قاضی صاعد اندلسی.....
۷۱	تاریخ بیهقی، ۵۶۳ ق- ابوالفضل محمد بن حسین بیهقی.....
۷۲	تمه صوان الحکمة ظهیر الدین، قرن ۶- ابوالحسن علی بن ابی القاسم زید بیهقی.....
۷۳	تاریخ مختصر الدول، قرن ۷ ق- غریغوریوس ابوالفرج اهرن (ابن العبری).....
۷۵	جوامع التواریخ (تاریخ رشیدی)، قرن ۷ ق- رشید الدین فضل الله همدانی.....
۷۷	مقدمه ای بر تاریخ علم، قرن ۲۰ م- جورج سارتن.....
۸۲	الذریعه الی تصانیف الشیعه، ۱۳ ش- شیخ آقابزرگ طهرانی.....
۸۵	بخش سوم: تاریخ علوم پزشکی در منابع ادبی ایران.....
۸۶	پزشکی در ادبیات ایران زمین، ۱۳۸۴ ش- محمد جواد ابونی.....
۸۹	بخش چهارم: تاریخ علوم پزشکی در مطالعات مستشرقین و نویسندگان غربی.....
۹۰	طب اسلامی، ۲۰ م- ادوارد براون.....
۹۳	تاریخ پزشکی ایران (از دوره باستان تا سال ۱۹۳۴ ق)، ۲۰ م- سیریل لوید الگود.....

۹۷	طب در دوره صفویه، ۲۰ م-سیریل لوید الگود.....
۱۰۲	پنج هزار سال پزشکی، ۲۰ م-گرهارد فنتزمر.....
۱۰۷	پزشکان نامی، ۲۰ م-هنری زیگریت.....
۱۱۰	طب اسلامی در قرن نهم میلادی، ۲۰ م-مانفرد اولمان.....
۱۱۲	تاریخ التراث العربی (تاریخ نگارش های عربی)، ۲۰ م-فؤاد سزگین.....
۱۱۷	فرهنگ اسلام در اروپا ۲۰ م-زیگرید هونکه.....
۱۲۰	تاریخ پزشکی، ۲۰۰۲ م. لیزا یونت.....
۱۲۷	فصل پنجم: منابع تاریخ علوم پزشکی در فهرست نسخه های خطی
۱۲۸	بخش پنجم: منابع تاریخ علوم پزشکی در فهرست نسخه های خطی.....
۱۲۸	فهرست واره کتابهای فارسی، ۱۳۶۰ ش-احمد منزوی.....
۱۲۹	نسخ خطی پزشکی ایران، ۱۳۷۱ ش.....
۱۳۰	مجموعه فهرست ها و مشخصات کتب طبی خطی موجود در ایران، ۱۳۸۳ ش.....
۱۳۱	فهرست واره مشترک نسخه های خطی پزشکی و علوم وابسته در کتابخانه های ایران، ۱۳۸۷ ش.....
۱۳۲	فهرست واره دست نوشته های ایران (دنا)، ۱۳۸۸-مصطفی درایتی.....
۱۳۳	میراث مکتوب علوم و فنون در تمدن اسلامی، ۱۳۹۴ ش-یوسف بیگ باباپور.....
۱۳۴	فهرست کتب موجود در کتابخانه دیجیتال مجموع ذخایر اسلامی قم، ۱۳۸۸ ش.....
۱۳۵	فصل ششم: منابع تاریخ علوم پزشکی در دائرة المعارف ها
۱۳۶	بخش ششم: منابع تاریخ علوم پزشکی در دائرة المعارف ها.....
۱۳۶	دائرة المعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۶۲ ش-مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی.....
۱۳۷	دانشنامه جهان اسلام ۱۳۶۲ ش-بنیاد دائرة المعارف اسلامی.....
۱۳۹	دائرة المعارف تاریخ پزشکی اسلام و ایران ۱۳۹۰-فرهنگستان علوم پزشکی.....
۱۴۲	دائرة المعارف جهان نوین اسلام، ۱۳۷۴ ش-جان ال. اسپوزیتو.....
۱۴۵	فصل هفتم: نرم افزار و سایت منابع تاریخ علوم پزشکی
۱۴۶	بخش هفتم: نرم افزار و سایت منابع تاریخ علوم پزشکی.....
۱۴۶	نرم افزار جامع طب، ۱۳۸۴ ش-مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی.....
۱۴۷	نرم افزار نگار خانه قانون ابن سینا-شرکت خدمات نور رایانه سپهر.....
۱۴۷	نرم افزار حکیم بوعلی سینا-مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی.....
۱۴۸	فهرست برخی از سایتها در منابع تاریخ علوم پزشکی.....
۱۴۹	فصل هشتم: منابع معاصر پژوهش شده در تاریخ علوم پزشکی
۱۵۰	مجموعه ای از آثار علوم پزشکی دانشمندان اسلامی و ایران، ۱۳۸۷-فرهنگستان علوم پزشکی.....
۱۵۳	مختصر تاریخ علوم پزشکی تا ابتدای قرن معاصر، ۱۳۶۲ ش-ابوتراب نفیسی.....
۱۵۴	تاریخ علوم عقلی در تمدن اسلامی تا اواسط قرن پنجم، ۱۳۳۱ ش-ذبیح الله صفا.....
۱۵۷	تاریخچه داروسازی در ایران، ۱۳۹۱ ش-شرکت دارویی برکت.....
۱۵۸	تاریخ مصور پزشکی جهان از کهن ترین روزگاران تا دوران معاصر ۱۳۸۳-محرابی.....
۱۶۱	بررسی متون طب شیعه در تاریخ پزشکی، ۱۳۸۵ ش-حسن منتصب مجابی.....
۱۶۳	پژوهشی در تاریخ پزشکی و درمان جهان از آغاز تا عصر حاضر ۱۳۷۷ ش-سرمدی.....

۱۶۴	مجموعه مقالات تاریخ پزشکی ایران، ۱۳۹۳ش-محمد حسین عزیزی
۱۶۶	مجموعه مقالات کنگره بین المللی تاریخ پزشکی در اسلام و ایران، ۱۳۷۰ش
۱۶۶	سیری در سه قرن دندانپزشکی ایران از سال ۲۳۶-۵۳۱ق، ۱۳۸۹ش-ابراهیم ذاکر
۱۶۷	سیری در تاریخ دندان پزشکی ایران از گذشته تا معاصر، ۱۳۸۸-انسمعیل ایزدی
۱۶۹	تاریخ دامپزشکی و پزشکی ایران، ۱۳۷۵ش-حسن تاج بخش
۱۷۰	فهرست کتابهای رازی و نامهای کتابهای بیرونی، ۱۳۷۱ش-مهدی محقق
۱۷۱	مولفات و مصنفات ابوبکر محمد بن زکریای رازی، ۱۳۷۱ش-نجم آبادی
۱۷۳	فصل نهم: مراکز فعال تاریخ علوم پزشکی
۱۷۴	بخش نهم: مراکز فعال تاریخ علوم پزشکی
۱۷۴	موزه تاریخ علوم پزشکی ایران در تهران
۱۷۴	فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران
۱۷۵	مرکز دانشنامه جهان اسلام
۱۷۵	مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلام
۱۷۶	بیمارستانها و مراکز بهداشتی
۱۷۶	موسسه مطالعات تاریخ پزشکی، طب اسلامی و مکمل
۱۷۷	موزه تاریخ پزشکی خلیج فارس بوشهر
۱۷۷	موسسه پژوهشی میراث مکتوب
۱۷۹	ضمیمه ها
۱۸۰	جدول منابع عنوان شده در فصل یافته های پژوهش
۱۸۳	تاریخ علوم پزشکی در منابع تاریخ علم و تاریخ عمومی
۱۸۷	تاریخ علوم پزشکی در منابع ادبی
۱۸۸	تاریخ علوم پزشکی در مطالعات مستشرقین و نویسندگان غربی
۱۹۰	منابع تاریخ پزشکی در فهرست نسخه های خطی
۱۹۲	منابع تاریخ علوم پزشکی در دائرةالمعارف ها
۱۹۳	نرم افزار و سایت منابع تاریخ علوم پزشکی
۱۹۴	منابع معاصر پژوهش شده در تاریخ علوم پزشکی
۱۹۸	مراکز فعال تاریخ علوم پزشکی
۳۰۰	منابع و مأخذ

مقدمه

تاریخ علم، تنها شرحی بر احوال خردمندان، بزرگان، صاحبان آثار علمی نیست، بلکه افزون بر آن، واریسی تحول‌های اندیشه و صورت‌های ذهنی و آثار مکتوب به جا مانده از این بزرگان نیز هست.

بی توجهی هر ملت به تاریخ علم در میان خود و به فراموشی سپردن مطالعه و تحقیق در پیشینه و سیر تکامل علوم میراثی خود، در حقیقت به فراموشی سپردن ذات نیروی تعلقی خود او است. ارزش واقعی یک ملت، هنگامی آشکار می شود که ارزش واقعی علم در میان آن ملت بر ملا گردد.

تاریخ هر علمی، جزئی جدایی ناپذیر از آن علم به شمار می رود. آشنایی با فراز و فرودهای تاریخ هر علم، به ویژه بر پژوهشگران و متخصصان هر رشته، بسیار ضروری است.

هر چند تاریخ طب ایران باستان و دوره اسلامی، در جهان می درخشید، اما واقعیت تلخ این است که در ایران، این مهم از مهجورترین شاخه‌های علم به حساب می آید. چرا به احیا و شناسایی انبوه آثار مکتوب میراثیمان و میراث تمدن اسلامی بی تفاوت بوده و با غفلت از آن عبور می شود. چرا از بازیافت و به روز گردانی آن همه ثروت هنگفت معنوی و آن همه کتاب، مقاله و رساله که نیاکان ما، تولید و تصنیف کرده اند، غافل هستیم؟ مگر گذشته، چراغ راه آینده و آیندگان نیست! پس این همه سستی و کاهلی برای چیست؟!

از جابر بن حیان طوسی و حکمت پزشکی، از یعقوب بن اسحاق کندی و موسیقی درمانیش، از علی بن ربن طبری و کتاب فردوس الحکمه اش و از ابو زید بلخی سیستانی و آثار بی نظیرش در پزشکی و بهداشت تن و روان، از زکریای رازی و بیش از ۲۷۰ کتاب و مقاله و رساله و از طب بالینیش، از ابن سینا و مجموعه آثار حکمت و طباشش و از نجیب الدین سمرقندی و آثار نوآورانه اش، از سید اسماعیل جرجانی و ذخیره خوارزمشاهیش، از ابن هندوی قمی و مفتاح الطب و منهاج الطلابش، از عقلی خراسانی و قرابادین و مخزن الادویه و خلاصه الحکمه و معالجاتش و از آثار صدها طبیب و حکیم دیگر و از نهادهای علمی و پژوهشی پزشکی جندی شاپورها که عظمت برای ایران و جهان آفریدند، در عمل غافل باشیم!

واقعیت تلخ این است، در دانشگاه‌های علوم پزشکی و محتوای درس‌ها و رشته‌ها و نظام آموزشی و پژوهشی و حتی مراکز درمان از دستاوردهای طبی طیبیان بزرگ تمدن اسلامی در حفظ الصحه و سبک زندگی و روش‌های درمان در موضوع‌های متنوع از اصول و مبانی طب، در پیش فرض‌های طب تا موضوع اطفال و تاریخ زوایای گوناگون آن، از اعراض نفسانی و امور طبیعی و ارکان و مالخولیا و علم النفس تا روانشناسی و روانپزشکی اصیل تمدن اسلامی، از تاثیر اقلیم و اقلیم شناسی در سلامت و طب گرفته تا گیاهان دارویی، از طبیعت شناسی و تجربه گرایی و صدها موضوع و نوآوری‌های دیگر، در عمل مشاهده نشده، به گونه ای که گویا آن شخصیت‌ها و اندیشه‌ها و دستاوردهای آنان کهنه گشته و دیگر نمی توان به آن، نام علم نهاد!!

باید اعتراف نمود، تاکنون مجموعه‌ای که در آن، منابع تاریخی از جهت موضوع تاریخ علوم پزشکی مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد، وجود ندارد، تا در راستای شناخت و تبیین و نقد و بررسی و تحلیل از منابع با محوریت تاریخ علوم پزشکی به صورت مجموعه‌ای جامع، تهیه و تدوین گردد، صورت نگرفته است. در این پژوهش، کتاب‌هایی که به عنوان منابع دست

اول تاریخی، شناخته و به زبان عربی یا فارسی تالیف و ترجمه شده و در کتابخانه‌های معتبر کشور در دسترس است، مورد معرفی و بررسی قرار گرفته است.

کتاب شناسی منابع تاریخی تاریخ علوم پزشکی، یک نوع کتاب مرجع، یا مجموعه‌ای از کتاب‌های راهنما است که دربردارنده اطلاعات و داده‌های کافی و فراگیری از مسائل بنیادی تاریخ پزشکی است. ساختار کتاب شناسی‌ها به گونه‌ای سامان داده می‌شود تا بتوان از آنها به عنوان یک کتاب مرجع آماده استفاده کرد.

پیش گفتار

سخن نخست: تاریخ پزشکی با هدف بازشناسی میراث پزشکی بشر و سیر تحولات آن و سهم ایران و ملل مسلمان در نوآوری‌ها و نوآفرینی‌ها در دانش پزشکی گذشته و آثار آن بر علوم پزشکی امروز و تحلیل و ریشه‌یابی دلایل پیشرفت و افول آن و بهره‌گیری از تجارب گذشته برای بالندگی علمی و توسعه آینده و از همه مهم‌تر و اساسی‌تر در ساخت تمدن نوین اسلامی مورد نیاز می‌باشد.

ایران، از دوره قبل از اسلام تاکنون، در علوم گوناگون به ویژه علوم پزشکی دارای سوابق بالنده و آثار برجسته‌ای است که به ویژه در دو قرن اخیر به دلایل گوناگون، تا حدود زیادی مغفول مانده و در سیطره علوم رایج به دست فراموشی سپرده شده است. استکبار نیز با شگردهای متنوع و پیچیده از خارج، نفوذی‌ها و غرب‌زدگان آنان نیز در داخل، به این فراموشی و غفلت افزوده است. از این رو ضروری است، میراث عظیم تاریخ علوم پزشکی از سوی دلسوزان راستین به ایران و تمدن و علم، جدی گرفته شود.

تاریخ پزشکی، از جمله شاخه‌های دانش‌های تاریخ است که کمتر به آن پرداخته شده، به ویژه تاریخ پزشکی ایران که بسیار مورد غفلت قرار گرفته است.

مطالعات تاریخ پزشکی نظیر سایر مطالعات تاریخی برای روش کردن زوایای تاریک زندگی گذشتگان اهمیت دارد، علاوه بر این، مطالعات می‌تواند برای گشودن راه‌های جدید در طب نیز به کار رود.

شناخت تاریخ از مهم‌ترین مباحث علمی و اجتماعی است که تحلیل و بررسی آن، مبادی و زمینه‌های فلسفی و علمی را لازم دارد. چنین شناختی در سرنوشت انسان در جامعه بشری تأثیرات بسزایی دارد و وصول درست به آن و یا کاستی و انحراف از زمینه‌های عینی آن موجب درخشندگی یا نابسامانی‌های فراوان در این جهت می‌گردد، به طوری که جامعه و حیات فردی و اجتماعی بشر از آن آثار و نتایج جدا نمی‌باشد.

پزشکی یک تجربه انسانی است در بطن جامعه و فرهنگ قرار دارد. با توجه به خلأ منبع شناسی تاریخ نگاری پزشکی مسلمانان که در آن رویکردهای نوین جامعه شناسی پزشکی یا تاریخ اجتماعی پزشکی لحاظ شده باشد، ضرورت تحقیق و بررسی‌های علمی منبع شناسی تاریخ پزشکی را بسیار ضروری می‌کند.

در این میان کتابخانه‌ها یکی از مهم‌ترین عوامل مادی و معنوی جوامع بشری و شاخصه تمدن‌سازی به شمار می‌آید. یکی از تجلیات مبارک تمدن بشری در درازای زندگی و تکامل معنوی او است که در ایران سابقه‌ای بسیار طولانی دارد، کتاب و کتابخانه است. کتاب و تعلیم در تمدن اسلامی، پایگاهی رفیع دارد، تا بدان اندازه که نخستین پیام خدای سبحان

به رسول اکرم، با «اقرأ»^۱ آغاز می‌گردد و در آن به آموختن و تعلیم سفارش می‌شود و به «قلم»^۲ یعنی وسیله نوشتن و کتابت مورد سوگند قرار می‌گیرد.

کتابخانه صاحب بن عباد وزیر دانشمند ایرانی دوره آل بویه که در ری بود، حدود ۱۲۰ هزار مجلد کتاب داشت که ۱۴ شتر آن را می‌کشیده است و فهرست آن ۱۰ مجلد بوده است. کتابخانه جاحظ - کتابخانه الکندی - کتابخانه فتح بن خاقان معروف به خزانه الحکمه، کتابخانه وزیر آل بویه در ری، کتابخانه علم الهدی سید مرتضی، کتابخانه ابوالوفاء بن سلمه در همدان، کتابخانه رشید و طواط در خوارزم، کتابخانه مدرسه صابونی در نیشابور، کتابخانه آل خجند در اصفهان، کتابخانه عضدالدوله دیلمی در شیراز، کتابخانه نوح بن منصور در بخارا که مورد استفاده ابن سینا قرار می‌گرفته است، کتابخانه‌های مدارس نظامیه در نیشابور و بغداد، کتابخانه رامهرمز، کتابخانه ری که فهرست آن ۱۰ مجلد بوده است، کتابخانه الموت، کتابخانه غزنه، کتابخانه بقعه شیخ صفی الدین اردبیلی در اردبیل، کتابخانه خاندان شوشتر در شوشتر، کتابخانه مسجد عتیق اصفهان، دارالکتب رستم بن علی در طبرستان، کتابخانه ربع رشیدی دبیر سلطان محمد خداپسند... همه به منزله هر کدام یک دانشگاهی بزرگ بود که علوم مختلف در آن وجود داشت.

از این رو، تدوین فهرست برای کتابخانه‌ها امر ضروری بود. فهرستنامه‌هایی مانند، الفهرست ابن ندیم در بغداد در سال ۳۳۷ق است. کشف الظنون عن اسامی الکتب و الفنون حاجی خلیفه شامل کتاب‌های فارسی و عربی و ترکی در سال ۱۰۶۸ق و یا ایضاح المکنون فی الذیل علی کشف الظنون عن اسامی الکتب و الفنون اثر اسماعیل پاشا مشهور به بغدادی در سال ۱۳۳۹ق حدود ۱۵ هزار کتاب که در کشف الظنون نیامده و یا بعد تألیف گردیده است، اشتمال دارد. الذریعه الی تصانیف الشیعه شیخ آقا بزرگ تهرانی از جمله ده‌ها کتاب فهرست نامه‌های کتاب‌های دوره اسلامی است.

فهرست کتاب خانه ملی، فهرست کتاب خانه مجلس، فهرست کتابخانه وزیری یزد، فهرست کتابخانه ملک، فهرست کتابخانه دانشکده حقوق، فهرست کتابخانه دانشکده ادبیات و علوم انسانی، فهرست کتابخانه دانشکده پزشکی، فهرست کتابخانه مدرسه سپهسالار، فهرست کتابخانه ایه الله مرعشی، و ده‌ها فهرست کتابخانه‌های دیگر از دیگر ذخایر علمی و میراث تمدنی ایران است.

سخن دوم: تاریخ در لغت به معنای تعیین زمان رویدادها است. این واژه در عربی، فارسی و ترکی با مفاهیم گوناگونی به کار می‌رود. در قرآن کریم و احادیث، واژه تاریخ، به کار نرفته، بلکه نخستین بار در منابع سده دوم دیده شده و پس از سده سوم، کاربرد آن رایج شده است. در باره ریشه و اشتقاق آن میان لغویان عرب اختلاف نظر وجود دارد.^۳

انواع و سیره نگاری در اسلام:

۱- تاریخ نگاری خبر: تاریخ نگاری خبر، نخستین نمونه تاریخ نگاری در اسلام است که بر محور شرح سیره و زندگانی پیامبر اسلام نگاشته شده و در تدوین آن اصول علم حدیث رعایت شده است.^۴ این نوع تاریخ نگاری تا مدت‌ها اصالت و تأثیر خود را حفظ کرد. این نوشتار در شکل خاص به نام «خبر»، «اخبار»، جای می‌گیرد و نویسندگانی را که در این شیوه نوشته‌اند، اخباری می‌خوانند.

۱-۴: علق

۲: القلم و مایسطرون

۳: قلقلشندی، صبح الاعشی فی قوانین الانشاء، ج ۶، ص ۲۳۴

۴: دوری، ص ۲۷۱